

DOI 10.33099/2618-1614-2021-15-2-34-41

УДК 355.23

В. С. Артамощенко,*кандидат військових наук, доцент, докторант
Національного університету оборони України
імені Івана Черняховського, полковник*

Методологічний аспект формування професійної кваліфікації офіцерів сил оборони на шляху впровадження нових рівнів військової освіти

За результатами аналізу кількісних показників галузей знань, спеціальностей та спеціалізацій для підготовки військових кадрів, змісту і побудови перспективного каталогу військових посад осіб офіцерського складу, континууму професійної військової освіти та кваліфікаційних рівнів, прийнятих у збройних силах держав – членів НАТО, і на засадах класифікації рівнів мислення в когнітивній (пізнавальній) сфері за таксономією Блума обґрунтовано принцип класифікації рівнів військової освіти в Україні.

Розроблено концептуальну модель рамки кваліфікацій рівнів військової освіти на підґрунті класифікації видів економічної діяльності, класифікації професій, вимог Національної рамки кваліфікацій, перспективного змісту підготовки офіцерського складу для здобуття нових рівнів військової освіти, вимог щодо наявності відповідності спеціальності (спеціалізації) підготовки військово-обліковим спеціальностям військової посади осіб офіцерського складу. До моделі рамки кваліфікацій впроваджено кваліфікаційні рівні для оцінювання продуктивності професійної діяльності за стандартами НАТО.

Ключові слова: військова освіта, рівні військової освіти, кваліфікація.

© В. С. Артамощенко, 2021

Постановка проблеми в загальному вигляді. Стратегією воєнної безпеки України (СВБ) визначені цілі реалізації державної політики у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва [1]. Наявний професійний особовий склад Збройних Сил України та інших складових сил оборони є однією з цілей СВБ. Розвиток систем військової освіти та підготовки особового складу для сил оборони, запровадження освітньо-професійних програм підготовки офіцерського, сержантського та старшинського складу з використанням досвіду бойових дій, методики підготовки, принципів і стандартів НАТО є одним із завдань СВБ.

Досвід проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей та операції Об'єднаних сил переконливо свідчить про їхній міжвідомчий характер: у їх плануванні та реалізації беруть участь усі складові сектору безпеки та оборони. Запровадження стандартів НАТО в діяльність органів військового управління, безумовно, потребуватиме й підготовки офіцерських кадрів для всіх складових сектору безпеки та оборони.

Річною національною програмою під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік визначені стратегічна мета: «професіоналізація сил оборони та створення необхідного військового резерву», та завдання: «забезпечення централізованої підготовки особового складу сил оборони оперативного рівня» (до 2025 р.) [2].

Отже, розвиток системи військової освіти як основи підготовки кадрів усіх складових сил оборони відбувається з метою досягнення нових цілей та набуття нових спроможностей за нормами, принципами і стандартами НАТО.

Міністерство оборони України має повноваження щодо формування засад військової кадрової політики у сфері оборони [3] та впроваджує проект розвитку системи військової освіти [4, 5], який базується на оцінюванні спільних спроможностей за складовими *DOTMLPFI (Doctrine, Organization, Training, Materiel, Leadership and Education, Personnel, Facilities, Interoperability)* [6, 7].

Нормативною складовою спроможностей системи є законодавство (Doctrine), тобто сукупність нормативно-правових актів, що регулюють відносини між учасниками освітнього процесу [8].

У межах проекту розвитку системи військової освіти опрацьовані зміни до законодавства, формується нова концепція військової освіти, розробляються нові стандарти, проводиться апробація нових освітніх програм підготовки, поступово змінюється система управління, вдосконалюються інфраструктура та матеріально-технічне забезпечення.

Важливим елементом перебудови структури системи є перехід до нових рівнів військової освіти: тактичного, оперативного, стратегічного [4, 9].

Військова освіта передбачає засвоєння освітньої програми з військової підготовки з метою набуття комплексу професійних компетентностей, формування та розвитку

індивідуальних здібностей особи і поглибленого оволодіння військовою спеціалізацією [8].

У свою чергу, компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [8].

Підтвердження необхідних компетентностей здійснюється через кваліфікацію – визнану уповноваженим суб'єктом та засвідчену відповідним документом стандартизовану сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання) [8]. Отже, виникає потреба встановлення вимог до кваліфікації за рівнями військової освіти.

Питання кваліфікації регулюються законодавством [8, 10], міжнародними стандартами [11], Національним класифікатором України [12, 13], Національною рамкою кваліфікації (НРК) [14], іншими нормативно-правовими актами. Повноваження щодо реалізації державної політики у сфері кваліфікацій покладені на Національне агентство кваліфікацій [15]. Стандарти вищої освіти і професійні стандарти є підґрунтям для формування освітніх і професійних кваліфікацій та освітніх програм, в основу досягнення їхніх результатів покладено компетентнісний підхід [16].

Таким чином, перехід на нові рівні військової освіти потребує формування нових та єдиних підходів до визнання кваліфікації офіцера стратегічного, оперативного або тактичного рівнів військової освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питанню кваліфікації, зокрема у сфері підготовки військових кадрів, присвячено достатню кількість досліджень і публікацій в Україні та за її межами.

Так, методичні рекомендації [16] містять підходи та порядок присвоєння освітніх кваліфікацій на основі стандартів освіти і професійних кваліфікацій на основі професійних стандартів, у тому числі з використанням галузевих рамок кваліфікацій та класифікаторів професій.

Робота [17] надає методичні підходи щодо розроблення галузевих рамок кваліфікацій у Європейському просторі вищої освіти за досвідом визначення специфічних компетентностей у 13 галузях знань проекту *TUNING*.

У науковій статті [18] розглянуто стан, проблеми і перспективи розвитку вітчизняного законодавства та нормативно-правового забезпечення процесу стандартизації військової освіти в Україні. Показано принципові шляхи вирішення питань розробки та імплементації галузевої рамки кваліфікацій у галузі знань «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» на основі введеної в дію Національної рамки кваліфікацій. Увагу зосереджено на необхідності розвитку компетентнісного підходу однієї галузі знань.

У роботі [19] розглянуто загальні принципи та підходи до стандартизації військової освіти в Україні, що розвиваються в теоретико-методологічному дискурсі

сучасної науки про освіту і потребують імплементації та широкого застосування в процесі вдосконалення системи військової освіти України. Показано зв'язок основних принципів та підходів до стандартизації вищої освіти з рамковими документами, спрямованими на розробку і закріплення спеціальностей та спеціалізацій, представлених у галузі знань «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону». Акцент зроблено на необхідності розвитку стандартизованих процедур в одній галузі знань.

У статті [20] розглянуто теоретичні аспекти побудови і формування галузевої рамки кваліфікацій у галузі знань «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону», проаналізовано й надано пропозиції щодо внесення змін до відповідної нормативно-правової бази. Тобто робота орієнтована на одну галузь знань у сфері вищої освіти.

У роботі [21] розглянуто міжнародні практики стандартизації, досвід і проблеми створення нових стандартів вищої освіти в Україні, отже, сферою дослідження є лише вища освіта.

У науковій статті [22] розкрито сутність і завдання галузевої рамки кваліфікацій у системі підготовки прикордонників країн ЄС, проаналізовано використання цього досвіду з метою його впровадження в систему професійної підготовки персоналу прикордонного відомства України. Тобто в основу покладено кваліфікацію професії.

У статті [23] розглянуто теоретичні та практичні аспекти формування галузевої рамки кваліфікацій у галузі знань «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону», проаналізовано основні аспекти побудови Європейських рамок кваліфікацій.

Національне законодавство передбачає, що військова освіта здобувається одночасно з вищою освітою або на базі вже здобутої освіти, в тому числі вищої [8]. Цей процес може відбуватися поза воєнною галуззю знань. Тоді постає низка запитань: коли здобувач освіти набуває кваліфікації офіцера тактичного рівня військової освіти; коли він набуває спеціалізації; як надавати кваліфікацію, коли вища освіта вже здобута, а потрібного рівня військової немає?

Практика діяльності на шляху стандартизації та професійної кваліфікації у сфері освіти і професійної підготовки свідчить, що саме компетентнісний підхід є основою для вимірювання якості та оцінювання результатів освіти. Так, спільна директива стратегічних командувань НАТО «Освіта і індивідуальна підготовка» (*Education and Individual Training Directive, 075-007*) [24] формулює критерії якості, розглядає освіту й індивідуальну підготовку як одне ціле для розвитку знань, умінь та навичок для подальшої професійної діяльності.

Політика професійної військової освіти США [25] надає континуум підготовки офіцера за військовими званнями, кваліфікаційними рівнями та курсами. Важливим є опис змісту підготовки офіцера на кожному рівні воєнних дій (тактичний, оперативний, стратегічний).

Отже, нерозв'язаною частиною проблеми переходу на нові рівні військової освіти є кваліфікація офіцерів складових сил оборони за рівнями військової освіти для подальшої стандартизації військових посад офіцерського складу.

Метою статті є обґрунтування принципу класифікації рівнів військової освіти та розробка концептуальної моделі рамки кваліфікацій рівнів військової освіти як складової розвитку системи військової освіти та підготовки військових кадрів для сил оборони на шляху виконання завдань оборонної реформи за нормами, принципами і стандартами НАТО.

Виклад основного матеріалу

Сьогодні підготовка кадрів в інтересах Збройних Сил України (ЗСУ) та інших складових сил оборони здійснюється в галузі знань «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону». Крім цього, підготовка кадрів для ЗСУ, Національної гвардії України (НГУ), Державної прикордонної служби України (ДПСУ), Державної спеціальної служби транспорту (ДССТ), Служби безпеки України (СБУ) здійснюється в «цивільних» галузях знань за спорідненими до військових професій спеціальностями та необхідними для професійної діяльності спеціалізаціями (табл. 1).

Таблиця 1

Кількісні показники цивільних галузей знань для підготовки військових кадрів

Кількість*	ЗСУ	НГУ	ДПСУ	ДССТ	СБУ
Галузі знань	20	5	8	3	5
Спеціальності	41	7	11	4	6
Спеціалізації	83	30	20	6	14

* Середні значення 2016–2021 рр. за даними Реєстру суб'єктів освітньої діяльності.

Відомо, що освітня кваліфікація за спеціальністю визначається стандартом вищої освіти, а професійна – професійними стандартами.

Професійні стандарти можуть розроблятися роботодавцями, їхніми організаціями та об'єднаннями, органами державної влади, науковими установами, галузевими радами, громадськими об'єднаннями, іншими зацікавленими суб'єктами [8, 26] з урахуванням класифікації видів економічної діяльності [12] та класифікатора професій [13]. Тобто для формування освітніх програм за цивільними спеціальностями необхідною умовою є дотримання вимог професійних стандартів.

Значна кількість військових посад офіцерського складу відповідає назвам споріднених цивільних посад (штурман, юристконсульт, психолог, перекладач, начальник служби, науковий співробітник, лікар, викладач тощо). Для таких посад дотримання вимог професійних стандартів, які розроблятимуть цивільні робочі групи,

стає обов'язковим. Водночас назви професій можуть бути розширені за потребою термінами та словами, які уточнюють місце роботи, виконувані роботи, сферу діяльності, якщо інше не передбачене в класифікаторі професій чи відповідних нормативно-правових актах [13]: військовий психолог, юристконсульт військової частини, військовий лікар тощо.

Отже, передумовою для створення професійних стандартів військових посад офіцерського складу буде їхній перелік або каталог (табл. 2).

Таблиця 2

Побудова каталогу військових посад осіб офіцерського складу (приклад)

Військове звання	Посада	Ступінь вищої освіти	Рівень військової освіти	Рівень підготовки
Бригадний генерал	Начальник управління	Магістр	Стратегічний	L-5
	Інші...	...	...	
Полковник	Заступник начальника управління	Магістр	Стратегічний	L-4
	Командир бригади	Магістр	Оперативний	L-3
	Начальник відділу	Магістр	Оперативний	L-3
	Інші...	...	...	
Підполковник	Начальник відділення (групи)	Магістр	Оперативний	L-3
	Командир батальйону	Магістр	Оперативний	L-3
	Інші...	...	...	
Майор	Заступник командира батальйону	Бакалавр	Тактичний	L-2
	Офіцер відділення (групи)	Бакалавр	Тактичний	L-2
	Інші...	...	...	
Капітан	Командир роти	Бакалавр	Тактичний	L-1
	Інші...	...	...	
Старший лейтенант	Заступник командира роти	Бакалавр	Тактичний	L-1
	Інші...	...	...	
Лейтенант	Командир взводу	Бакалавр	Тактичний	L-1
	Інші...	...	...	

Каталог військових посад офіцерського складу стане основою для формування освітньої та професійної кваліфікації за рівнями військової освіти, спеціальностями (спеціалізаціями) відповідно до військових професій за військово-обліковими спеціальностями (ВОС).

Досвід практичної діяльності свідчить, що найбільшою проблемою під час формування каталогу посад є встановлення ступеня вищої освіти та рівня військової освіти.

Одним з підходів для формування вимог до встановлення рівнів військової освіти до військових посад осіб офіцерського складу є визначення рівня мислення на кожному рівні професійної діяльності.

Так, візією майбутнього офіцера армії США є офіцер – талант, спроможний досягти інтелектуальної переваги над противниками, володіючи навичками практичного та критичного мислення [27]. Ключовим компонентом континууму навчання є вироблення «розумових звичок» для поліпшення та оптимізації інтелектуальної діяльності на відповідній посаді, встановленого рівня (військового звання) в потрібний час [28]. Такий підхід дає змогу структурувати військову освіту і підготовку офіцерів за рівнем мислення в майбутній професійній діяльності за посадою.

Найпоширенішою класифікацією рівнів мислення є так звана таксономія Блума, розроблена та опублікована 1956 р. американським педагогом-дослідником Бенджаміном Блумом [29]. Так, у когнітивній (пізнавальній) сфері сформульовані шість послідовних рівнів складності: знання (*knowledge*), розуміння (*comprehension*), застосування (*application*), аналіз (*analysis*), синтез (*synthesis*), оцінювання (*evaluation*).

Отже, рівні мислення, за таксономією Блума, є основним принципом для розрізнення та класифікації рівнів військової освіти (рис. 1).

У практичній діяльності офіцер відповідно до посади, яку обіймає, опікується питаннями тактики (бою, бойових дій), оперативного мистецтва (підготовки й ведення операцій) або стратегії (стратегічних дій, стратегії розвитку, стратегічного планування тощо). Отже, набуття різних за рівнем складності компетентностей відбувається поступово в міру просування кар'єрою. Неможливо навчити лейтенанта одразу планувати стратегічні дії, він повинен пройти всі рівні. Поступово набуті компетент-

ності та здобутий офіцером досвід за попереднім рівнем надає йому можливість опанувати подальший.

Таким чином, складність (рівні) мислення є визначальною у формуванні інтегральних (ключових) освітніх та професійних компетентностей посад офіцерського складу, які будуть ознакою їхньої кваліфікації за рівнями військової освіти. Такий підхід не виключає набуття вищих рівнів мислення під час формування інших компетентностей.

Наступним етапом упровадження нових рівнів військової освіти є їхня кваліфікація. У сфері вищої освіти регулятором щодо розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування та розвитку кваліфікацій є Національна рамка кваліфікацій [8].

Водночас військова освіта здобувається не лише зі здобуттям вищої освіти, а й на базі вже здобутої вищої, у сфері формальної або неформальної освіти [8]. Найбільше це характерно для військових професій, де вища освіта здобута в цивільних галузях знань, про що йшлося вище. Крім цього, оперативна або стратегічна освіта здобуватиметься на базі вищої освіти, і якщо здобувач має ступінь «бакалавр», у тому числі й у цивільній галузі знань, він може здобути ступінь «магістра» в галузі знань «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» одночасно зі здобуттям оперативної чи стратегічної військової освіти.

Однак здобувач військової освіти може вже мати ступінь магістра (доктора філософії, доктора наук), тобто він набув необхідних освітніх компетентностей, і здобуття військової освіти буде пов'язане з набуттям лише професійних компетентностей у сфері неформальної освіти.

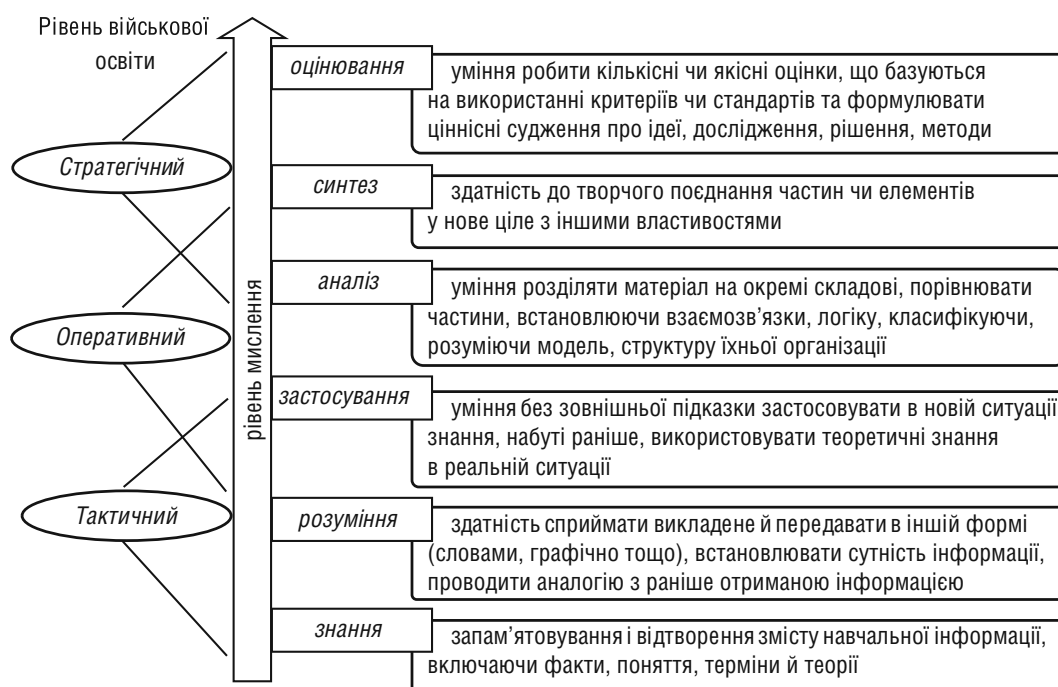

Рис. 1. Класифікація рівнів військової освіти за таксономією Блума

За вказаних умов необхідним регулятором здобуття професійних компетентностей за рівнями військової освіти стає «рамка кваліфікацій рівнів військової освіти», яка, на відміну від поглядів попередніх наукових досліджень [18–23], не обмежуватиметься лише однією галуззю знань «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» у сфері вищої освіти. Такий документ дасть можливість кваліфікувати рівні військової освіти для всіх складових сектору безпеки та оборони.

Кваліфікація професій в одній сфері діяльності розглядається в низці досліджень [21, 22, 30, 31], при цьому ключовими у формуванні кваліфікації є посада (професія) та основний зміст діяльності за цією посадою.

Отже, посада (професія) є визначальним чинником у формуванні переліку компетентностей для подальшої кваліфікації за рівнями військової освіти, а ключовим у формування професійних компетентностей є перелік службових (посадових) обов'язків військової посади чи групи таких посад.

З огляду на те, що каталог посад групує посади за військовим званням, ступенями вищої освіти та рівнями військової освіти, достатньо буде описати дескриптори формування інтегральних компетентностей для кожного рівня військової освіти, загальну та спеціальну кваліфікацію.

Звернімося до підходу, який діє у збройних силах держав – членів НАТО.

Спільна директива стратегічних командувань НАТО «Освіта і індивідуальна підготовка» (*BI-Strategic Command Directive 075-007*) передбачає, що кваліфікаційні рівні об'єднані у шкалу, яка дає змогу визначати ступінь професійної компетентності (експертизи), необхідний для виконання основних обов'язків та завдань за посадами у структурі НАТО [24].

Обов'язки та завдання визначаються за шкалою кваліфікаційних рівнів продуктивності, визначають глибину знань та вмінь, на досягнення яких спрямоване здобуття певного рівня освіти й індивідуальної підготовки. Для опису здобутих компетентностей використовуються ключові слова-позначення. Кваліфікаційні рівні базуються на модифікованій версії загальних описів професійних навичок, які використовуються для деталізації «Кодів спеціальностей та видів професійної діяльності НАТО» (*NATO Occupation Codes*) [24]. Коди НАТО, кваліфікаційні рівні та стислі описи компетентностей, які їм відповідають, наведені в таблиці 3.

Отже, рамка кваліфікацій рівнів військової освіти має містити код професії НАТО (*NATO Occupation Code*).

Розгляньмо шляхи здобуття рівнів військової освіти у сфері неформальної освіти.

Так, у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України з 2018 р. проводиться апробація нової системи курсів підготовки офіцерського складу на відповідних рівнях військової освіти [4, 32].

На тактичному рівні військової освіти:

Таблиця 3

Коди та кваліфікаційні рівні для оцінювання продуктивності професійної діяльності

Код	Рівень	Ключові слова	Опис компетентності
100	Базовий (Basic Level)	Слідує	Компетенції, необхідні для успішного виконання завдання чи кількох елементів такого завдання в структурованому середовищі під контролем. Несподівана ситуація потребує рекомендацій щодо подальших дій
200	Середній (Intermediate Level)	Допомагає	Компетенції, необхідні для успішного виконання комплексу завдань самостійно під мінімальним контролем
300	Просунутий (Advance Level)	Застосовує	Компетенції, необхідні для тлумачення вказівок і настанов та успішного планування, самостійного виконання завдань, а також готовності контролювати інших
400	Експертний (Expert Level)	Уможливорює/радить	Компетенції, необхідні для виконання широкого спектра складних професійних та/або технічних робіт, спираючись на попередню освіту, навчання та практичний досвід, здатність до розв'язання незвичних і нечітко визначених проблем
500	Рівень майстра (Master Level)	Ініціює/формує/впливає	Компетенції, необхідні для виконання дуже складної професійної діяльності, що охоплює аспекти технічних питань, фінансів та якості в даній функціональній сфері. Здатність надавати консультативну допомогу підлеглим структурам, визначати ймовірність та оцінювати ризики, розуміти наслідки нових рішень, технологій і тенденцій

а) для призначення на первинні військові посади осіб офіцерського складу:

- базовий курс L-1A (для набуття загальнопрофесійних компетентностей);

- фаховий курс L-1B (для набуття фахових компетентностей за спеціальністю та спеціалізацією);

б) для просування по службі на посади у військовому званні не нижче «капітан» – командний курс L-1C;

в) для просування по службі на посади у військовому званні не нижче «майор» – командно-штабний курс (L-2).

Курси передбачають вивчення процедур прийняття військових рішень за стандартами НАТО – TLP (*Troop Leading Process*) та MDMP (*Military Decision Making Process*).

На оперативному рівні військової освіти проходить апробацію «курс офіцерів об'єднаних штабів» (L-3), який

передбачає вивчення процесів планування операцій угруповань військ (сил) в об'єднаних штабах за стандартами НАТО – JOPP (*Joint Operation Planning Process*).

На стратегічному рівні військової освіти апробується «курс керівного складу стратегічного рівня» (L-4) для підготовки осіб офіцерського складу стратегічного рівня військової освіти у військовому званні не нижче «полковник». Також заплановане впровадження «курсу стратегічного управління вищого рівня та державної політики» (L-5) для підготовки керівників структурних підрозділів апарату Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України, державних органів сектору безпеки та оборони, центральних органів виконавчої влади, до сфери відповідальності яких належать питання оборони держави.

Нова система курсів підготовки також має знайти відображення в рамці кваліфікацій рівнів військової освіти.

Таким чином, складовими рамки кваліфікацій рівнів військової освіти є класифікація виду економічної діяльності, класифікація професії, відповідність Національній рамці кваліфікацій, код професії за стандартом НАТО, рівень військової освіти, курс (рівень) підготовки для її здобуття, спеціальність (спеціалізація) відповідно до ВОС посади.

Концептуальна модель рамки кваліфікацій рівнів військової освіти наведена в таблиці 4.

Отже, прикладами кваліфікації рівнів військової освіти можуть бути:

- фахівець у сфері оборони, офіцер тактичного рівня L-1 (код НАТО – 200), механізованих військ Сухопутних військ Збройних Сил України;
- професіонал у сфері оборони, офіцер оперативного рівня L-3 (код НАТО – 400), Державної прикордонної служби України;
- менеджер у сфері оборони, офіцер стратегічного рівня L-5 (код НАТО – 500), стратегічне керівництво в секторі безпеки та оборони.

Рамка кваліфікацій рівнів військової освіти має стати складовою нової Концепції розвитку системи військової освіти, яка затверджуватиметься Кабінетом Міністрів України та складе підґрунтя для розроблення професійних стандартів військових посад офіцерського складу і професійної кваліфікації офіцерського складу для всіх складових сектору безпеки та оборони.

Висновки

Таким чином, на шляху впровадження нових рівнів військової освіти в підготовці офіцерських кадрів для Збройних Сил України та інших складових сектору безпеки та оборони обґрунтовано принцип класифікації рівнів військової освіти, сформульовано методологічний підхід та розроблено концептуальну модель рамки кваліфікацій рівнів військової освіти, яка надалі стає підґрунтям для формування професійних стандартів та освітніх програм підготовки офіцерського складу на тактичному, оперативному і стратегічному рівнях військової освіти, стандартизації військової освіти України в НАТО. Це дасть змогу в подальшому здійснювати роздільну підготовку кадрів сектору безпеки та оборони на тактичному рівні і спільну підготовку військових кадрів для органів військового управління оперативного і стратегічного рівнів поєднанням формальної та неформальної освіти.

Перспективи подальших досліджень. Напрямом подальших досліджень є розроблення концепції розвитку системи військової освіти на шляху досягнення операційної сумісності Збройних Сил України та збройних сил держав – членів НАТО, у тому числі з питань підготовки військових кадрів.

Перелік літератури

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 р. «Про Стратегію воєнної безпеки України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 121/2021 від 25 березня 2021 р. / Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n2>.

Таблиця 4

Концептуальна модель рамки кваліфікацій рівнів військової освіти

Розділи, складові	Класифікатор видів економічної діяльності				
	Розділ	84	Державне управління та оборона		
	Код	84.22	Діяльність у сфері оборони		
Розділи класифікації професій	4.3. Фахівці		4.2. Професіонали	4.1. Вищі керівники, менеджери	
Рівень НРК	6		7, 8, 9		
Код професії (NATO Occupation Code)	100	200	300	400	500
Рівень військової освіти офіцера	Тактичний		Оперативний	Стратегічний	
Рівень підготовки	L-1	L-2	L-3	L-4	L-5
Спеціалізація відповідно до ВОС	Род військ (сил, виду забезпечення) виду ЗСУ (іншої складової сил оборони)		Виду ЗСУ (НГУ, ДПСУ, ДССТ, СБУ)	Стратегічне керівництво в секторі безпеки та оборони	

2. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 189/2021 від 11 травня 2021 р. / Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/189/2021#Text>.

3. Про національну безпеку України [Електронний ресурс] : Закон України № 2469-VIII від 21 червня 2018 р. / Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

4. Артамощенко В. С. Управління змінами щодо розвитку системи військової освіти на засадах програмно-проектного менеджменту [Електронний ресурс] / В. С. Артамощенко, О. Ю. Фаворська // Наука і оборона. – 2019. – № 3. – С. 40–44. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2019-8-3-40-44>.

5. Про організацію виконання окремих заходів оборонної реформи на середньострокову перспективу [Електронний ресурс] : наказ Міністерства оборони України № 283 від 14 серпня 2020 р. – Режим доступу : https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2020/nm_283.pdf.

6. NATO Glossary of Abbreviations used in NATO Documents and Publications [Електронний ресурс] : AAP-15(2020) // NATO Standardization Office. – Режим доступу : [https://nso.nato.int/nso/zPublic/ap/PROM/AAP-15%20\(2020\)%20EF.pdf](https://nso.nato.int/nso/zPublic/ap/PROM/AAP-15%20(2020)%20EF.pdf).

7. NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French) [Електронний ресурс] : AAP-06. Edition 2020 // NATO Standardization Office. – Режим доступу : <https://nso.nato.int/nso/zPublic/ap/PROM/AAP-06%202020%20EF.pdf>.

8. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року [Електронний ресурс] : / Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

9. Полторак С. Т. Трансформація системи військової освіти України на шляху до досягнення стандартів НАТО [Електронний ресурс] / С. Т. Полторак // Наука і оборона. – 2018. – № 2. – С. 3–10. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2018-3-2-3-10>.

10. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України № 1556-VII від 1 липня 2014 р. / Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

11. International Standard Classification of Education [Електронний ресурс] : ISCED-2011 // The UNESCO Institute for Statistics. – Режим доступу : <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/isced-2011-en.pdf>.

12. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010: Національний класифікатор України: наказ Держспоживстандарту України від 11 жовтня [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>.

13. Класифікатор професій ДК 003:2010: Національний класифікатор України : наказ Держспоживстандарту України № 327 від 28 липня 2010 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#n4>.

14. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України № 1341 від 23 листопада 2011 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>.

15. Статут Національного агентства кваліфікацій [Електронний ресурс] : затверджений постановою Кабінету Міністрів

України № 1029 від 5 грудня 2018 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1029-2018-%D0%BF#n14>.

16. Розроблення освітніх програм [Електронний ресурс] : методичні рекомендації / В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова ; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Пріоритети, 2014. – 120 с. – Режим доступу : https://lib.iitta.gov.ua/9356/1/Rozroblennya_osv_program_20_04.pdf.

17. Таланова Ж. В. Підходи до розроблення галузевих рамок кваліфікацій в Європейському просторі вищої освіти [Електронний ресурс] / Ж. В. Таланова // Центр дистанційного навчання НАДУ. – Режим доступу : http://212.111.196.8:8081/dlc/24_25102013/talanova.pdf.

18. Вавілова Н. Законодавство та нормативно-правова база щодо формування галузевої рамки кваліфікацій у галузі знань «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону»: стан, проблеми, перспективи [Електронний ресурс] / Н. Вавілова // Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. – 2020. – № 2 (42). – С. 18–26. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2020-2/18-26>.

19. Вітер Д. Принципи та підходи до стандартизації військової освіти в Україні [Електронний ресурс] / Д. Вітер // Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. – 2020. – № 2 (42). – С. 89–99. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2020-2/89-99>.

20. Мітягін О. Формування галузевої рамки кваліфікацій у галузі знань «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» [Електронний ресурс] / О. Мітягін // Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. – 2020. – № 2 (42). – С. 186–195. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2020-2/186-195>.

21. Бахрушин В. Є. Стандартизація вимог до вищої освіти, як інструмент забезпечення якості вищої освіти: рівні вищої освіти та предметні області [Електронний ресурс] / В. Є. Бахрушин // Освітня аналітика України. – 2020. – № 2 (9). – С. 50–66. – Режим доступу : <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2020-2-50-66>.

22. Балендр А. Галузева рамка кваліфікацій у системі підготовки прикордонників країн Європейського Союзу: сутність і завдання / А. Балендр // Збірник наукових праць НАДПСУ. – (Педагогічні науки). – 2017. – № 1 (8). – С. 30–41.

23. Цевельов О. Стандартизація військової освіти: підходи та принципи [Електронний ресурс] / О. Цевельов // Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. – 2020. – № 2 (42). – С. 316–324. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2020-2/316-324>.

24. Education and Individual Training Directive [Електронний ресурс] : Bi-Strategic Command Directive 075-007 : 10 September 2015 // Allied Command Transformation. – Режим доступу : <https://www.act.nato.int/images/stories/structure/jft/ptecs/etd-075-007.pdf>.

25. Officer Professional Military Education Policy [Електронний ресурс] : CJCSI 1800.01F : 15 May 2020 // Joint Chiefs of Staff. – Режим доступу : https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/education/cjcsi_1800_01f.pdf?ver=2020-05-15-102430-580.

26. Про затвердження Порядку розроблення та затвердження професійних стандартів [Електронний ресурс] :

постанова Кабінету Міністрів України № 373 від 31 травня 2017 р. // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2017-%D0%BF#Text>.

27. Developing Today's Joint Officers for Tomorrow's Ways of War [Електронний ресурс] : The Joint Chiefs of Staff Vision and Guidance for Professional Military Education & Talent Management : 01 May 2020 // Joint Chiefs of Staff. – Режим доступу : https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/education/jcs_pme_tm_vision.pdf?ver=2020-05-15-102429-817.

28. *Kem J. D.* The Right Education and Training at the Right Time: Deciding What to Teach and Ensuring It Happens [Електронний ресурс] / J. D. Kem, W. E. Bassett // Journal of Military Learning. – April 2018. – P. 3–16. – Режим доступу : <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/journal-of-military-learning/Archives/KEM-Right-education-a.pdf>.

29. *Bloom B. S.* Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals : Hand book I: Cognitive Domain / B. S. Bloom. – New York : Longman, 1994. – 99 p.

30. *Дутчак М.* Актуальність та передумови розроблення галузевої рамки кваліфікацій у системі спорту в Україні [Електронний ресурс] / М. Дутчак // Вісник Прикарпатського університету. – (Фізична культура). – 2020. – № 35. – С. 24–31. – Режим доступу : <https://doi.org/10.15330/fcult.35.24-31>.

31. *Мельник С. В.* Розроблення макету проектів Галузевої рамки кваліфікацій та Галузевої тарифної сітки з оплати праці педагогічних та науково-педагогічних працівників [Електронний ресурс] / С. В. Мельник // Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики». – Режим доступу : https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/AZ_Melnik_2018_Rozroblennya-maketu-proektiv-Galuzevoyi-ramki-kvalifikatsij-ta-.pdf.

32. *Сиротенко А. М.* Набуття сумісності військової освіти і підготовки кадрів сил оборони на засадах якості. Національні вимоги і стандарти НАТО [Електронний ресурс] / А. М. Сиротенко, В. С. Артамощенко // Наука і оборона. – 2021. – № 1. – С. 48–53. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2021-14-1-48-53>.